

КАЛЕНДУЛА. БЕЛАРУСКІЯ ТРАЎНІКАВЫЯ ТРАДЫЦЫІ

УА "Гродзенскі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт"

Гарэлік М.Д., 1 к., 15 гр., ЛФ

Кафедра рускай і беларускай моў
Навуковы кіраўнік – старшы выкладчык Варанец В.І.

Календула, ляхэнне календулай (*Calendula officinalis* L.) – аднагадовая расліна, род раслін сямейства складанакветкавых. Радзіма календулы – Паўднёвая Еўропа. У Расіі яе вырошчваюць у якасці дэкаратыўнай расліны. Паўхмызнякі, шматгадовыя або аднагадовыя травы з галінастымі сцяблінамі і суцэльнымі лісцем.

Суквецці – кошыкі на доўгіх кветканосах, адзіночныя; язычковыя кветкі шматлікія – жоўтыя, песцічныя і пладучыя; трубчастыя – абодваполыя, але бясплодныя; сямянкi выгнутыя (да кольцападобных), знешне па форме адрозніваюцца ад сярэдніх і ўнутраных. Звыш 20 відаў, галоўным чынам у Міжземнамор'і на ўсход да Ірана, а таксама ў Цэнтральнай Еўропе; у Расіі – 4 віды. Растуць па марскіх ўзбярэжжах, у зарасніках хмызнякоў, на скалах, некаторыя віды – календула палявая (*C. arvensis*) і іншыя сустракаюцца як пустазельныя.

Здаўна культывуецца дэкаратыўны адналетнік – календула лекавая, або кіпцікі (*C. officinalis*); вядома шмат гатункаў, галоўным чынам махрыстых жоўтых і аранжавых ўсіх адценняў. Календула выкарыстоўваецца як лекавы сродак. Яе ўжываюць у выглядзе настойкі для паласкання пры запаленых хваробах, захворваннях поласці рота і зяпы і мазі пры ляхэнні фурункулаў, ран, язваў.

Календула можа быць скарыстаная як харчовы фарбавальнік (алеіны экстракт з язычковых кветак), а высушаныя кошыкі ў некаторых краінах – як заправа да супоў і соўсаў. Для выкарыстання ў якасці спецыяльна падбіраюць краёвыя і язычковыя з песцікамі кветкі. Пялёсткі аддзяляюць і сушаць у цені.

Захоўваюць іх у сухім месцы, якое ветрыцца, і цёмным памяшканні або ў шчыльна зачыняемай тары. Расліна валодае моцна выяўленымі бактэрыцыднымі ўласцівасцямі ў дачыненні да некаторых узбуджальнікаў, асабліва стафілакокаў і стрэптакокаў. З календулы рыхтуюць настойкі і мазі.

Прэпараты з кветкавых кошыкаў ўжываюць вонкава для ляхэння апёкаў, якія доўга не загойваюцца, ран і свішчоў, для паласкання паражніны рота і горла пры стаматыце і ангіне. Календулу рэкамендуюць пры сардэчных захворваннях, якія суправаджаюцца парушэннем рытму, захворваннях печані і жоўцевых шляхоў, язвавай хваробы страўніка і дванаццаціперснай кішкі, гастрыце, гіпертаніі, у клімактэрычны перыяд.

У народнай медыцыне настой календулы выкарыстоўваюць пры захворваннях печані і жоўцевага пузыра, селязёнке, пры спазмах страўніка, камянях у мачавым пузыры, кашлі, гіпертаніі, сардэчным неўрозе, залатусе, рахіце. Вонкава – пры эрозіях, раскелінах у вобласці задняга праходу. За мяжой календулай араматызуюць і афарбоўваюць сыры, алеі і яго замяняльнікі. У Англіі і ЗША календулу дадаюць у супы, салаты і тушаныя стравы. Кветкамі ўпрыгожваюць святочныя стравы.

У Латвіі календула ўваходзіць у склад травянога чаю. Настойка календулы. Узяць 20 г календулы на 100 мл 70% спірту, настояць 2 тыдні. Прафільтраваць. Прымаць па 20-30 кропель 3 разы на дзень. Пры прыёме настойкі адзначаецца знікненне галаўных боляў, палепшэнне сну і павышэнне працаздольнасці.

Прымаецца пры гіпертанічнай хваробе (курс 3 тыдні і больш), страўнікава-кішачных захворваннях, язве, пры рахіце, раку, бессані, арытміі сэрца, пры дыхавіцы, як жоўцегонны сродак, для ўмацавання агульнага самаадчування. Настойка календулы хутка ліквідуе запаленчыя працэсы і гнойныя запаленні і вылучэнні пры раненнях і язвовых працэсах і значна паскарае рэгенерцыю тканак і гаенне ран, а таксама пры саркоме. Вонкава ўжываецца ў якасці прымочак і змазвання ран, язваў, апёкаў, вугроў, драпін, парэзаў.

Дае добрыя вынікі пры хваробах паражніны рота, горла (паласканне). Пры хваробах вачэй (ячменю, блефарытах, кан'юктывітах) – прымочкі, прамыванні. Для гэтых мэтаў настойку разводзяць вадой 1:10.

Нядрэнныя вынікі дае ўжыванне настойкі календулы і ў гінекалагічнай практыцы (пры язвах, эрозіі шыйкі маткі і белых). Развесці вадой 1:10. Рабіць кампрэсы, спрынцаванні і г. д.

Існуе мноства культурных гатункаў гэтай расліны. Для лячэбных мэт збіраюць кветкавыя кошыкі кіпцікаў без кветканосаў, у перыяд амаль поўнага расчынення кветак. Сушаць у цёплым месцы, якое ветрыцца. Дасушваць ў сушылках пры тэмпературы 40-45° С. Тэрмін прыдатнасці сыравіны – 1 год. Кветкі ўтрымліваюць каля 3% карацінаіды, флаванаіды, сапаніны, эфірны алеі, смалістыя, горкія і дубільныя рэчывы, арганічныя кіслоты, ферменты, вітамін С, алкалоіды і іншыя злучэння.

Настой кветак. 2 сталовых лыжкі сыравіны на 400 мл кіпеню, настойваюць 2 гадзіны, працэджваюць, астуджаюць. П'юць па 1/2 шклянкі 4 разы на дзень да ежы. Паказанні: ангіна, хваробы сэрца, артрыт, рэўматызм, астма бронхіяльная, запаленне нырак, гіпертанічная хвароба, галавакружэнне, дэрматамікоз, жаўтачка, залатуха, малярыя, малочніца, насмарк (рыніт), пухліна, парадантоз, прылівы крыві да галавы, рахіт, стаматит, таксікоз (інтаксікацыя), павелічэнне селязёнке, вугры, удары, алецыстыт, энтэрыт.